

**RESMİ VE ÖZEL İLKÖĞRETİM OKULU
ÖĞRETMENLERİNİN ÖZ-YETERLİK ALGILARI VE İŞ
DOYUMU DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

AYCAN GENÇTÜRK*

AYSEL MEMİŞ**

ÖZET

Resmi ve özel ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algıları ve iş doyumlarının incelenip aralarındaki ilişkinin tespit edildiği bu araştırma Zonguldak Ereğli’de görev yapan 373 ilköğretim okulu öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin öz-yeterlik algılarını belirlemek için Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy (2001) tarafından geliştirilen “Teachers’ Sense of Efficacy Scale” (TSES-Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği)’nin uzun formu, iş doyumlarını belirlemek için Minnesota İş Doyum Ölçeği’nin kısa formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öz-yeterlik algısı ve iş doyumunu genel ve alt boyutlarında özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin resmi ilköğretim okulu öğretmenlerinden daha yüksek puanlar aldıkları ortaya konmuştur. Öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ve iş doyumunu alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde; özel okulda çalışanların puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, resmi ilköğretim okulunda çalışanların puanları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

---

* Milli Eğitim Bakanlığı-Öğretmen

**Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ABD

BÖLÜM 1

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bandura, bir eylemin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için sadece gerekli bilgi ve yeteneklere sahip olmanın yeterli olmadığını, bunların yanı sıra farklı ve beklenmedik durumlarda bir eylemi başarılı bir şekilde yapabileceğine dair kişisel inancın da gerektiğini ifade eder (Akt. Özçalı, 2007:1). Bandura tarafından öz-yeterlik algısı olarak adlandırılan bu inanç, eğitimle ilgili araştırmalarda öğretmen yeterliği (öğretmen öz-yeterlik algısı) adını almıştır. Bu araştırmaların bir çoğunda öğretmen yeterliğinin, olumlu öğretmen (Tschannen-Moran vd., 1998; Campbell, 1996; Daugherty, 2005) ve öğrenci davranışlarıyla (Henson, 2001; Tournaki ve Podell, 2005) ilişkili olduğu ileri sürülmüştür. Yüksek yeterlik algısına sahip öğretmenler düşük yeterlik algısına sahip olanlara göre yeni fikirlere daha açıktır, aynı zamanda zor öğrencilerle daha rahat iletişim kurup rehberlik servislerine daha az öğrenci gönderirler (Tschannen-Moran vd., 1998:16). İşbirlikçi çalışma ortamını tercih eder, öğretim ve personel gelişimiyle ilgili organizasyon ve değişikliklere daha açık tavır sergilerler (Collins vd., 2002:5). Öğretmen yeterliği arttıkça öğrenci kontrolünde daha insancıl yaklaşımlar kendini gösterir (Goddard ve Goddard, 2001:808) ve öğretmenliğe adanmışlık daha ön plana çıkar (Coladarsi, 1992:323).

İnsanlar istenen sonuçları üretebileceklerine inanmadığı sürece, çaba gerektiren emellere sahip olamazlar ve zorluklar karşısında direnemezler. Kişilerin belirli görevlerin üstesinden gelebileceklerine inanmaları, karşılaştıkları zorlukları birer meydan okuma gibi görmelerini sağlar, problemlere odaklanmalarına ve kapasitelerini en iyi şekilde kullanmalarına yardımcı olur. Kişiler, herhangi bir durumda öz-yeterliklerine ne kadar çok inanırlarsa, o derece doyum elde ederler (Caprara vd., 2003:821). Kendilerini öğretmenlik mesleğine daha çok adanmış öğretmenlerin, yaptıkları işten daha çok doyum almaları beklenir. İş doyumunu, iş görenin işini ya da iş yaşamını değerlendirmesi sonucunda duyduğu haz ya da ulaştığı olumlu duygu olarak tanımlanmaktadır (Başaran,

2000:28). İş doyumu yüksek olan öğretmen, eğitime katkısının ve performansının yüksek olduğu söylenebilir.

Bugüne kadar, öğretmenlerin öz-yeterlik algısı ve iş doyumlarını ayrı ayrı ele alan birçok çalışma yapılmıştır. Genel olarak, öğretmenlerin öz-yeterlik algılarıyla ilgili çalışmaların (Campbell, 1996; Celep, 2002; Çimen, 2007; Özçalı, 2007) hedefi, öğretmenlerin yeterlik düzeylerini belirlemek ve yüksek-düşük yeterlik algısına sahip öğretmenlerin özelliklerini ortaya koymaktır. Öğretmenlerin iş doyumu ile ilgili çalışmaların (Minibaş, 1990; Neuman, 1997; Şahin, 1999; Papin, 2005) hedefi ise, iş doyumlarını ve bunları etkileyen faktörleri belirleyip okullarda öğretmenlerin iş doyumunu artıracak önlemler almaktır.

Resmi ve özel ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algıları ve iş doyumlarının incelenip aralarındaki ilişkinin tespit edildiği bu araştırmanın konuya ilişkin yapılacak çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

BÖLÜM 2

METODOLOJİ

Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini, Zonguldak İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Ereğli ilçe merkezinde, 2007–2008 eğitim-öğretim yılı birinci döneminde resmi ve özel ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Anketlerin uygulandığı resmi ilköğretim okullarında 594, özel ilköğretim okullarında ise 111 olmak üzere toplam 705 öğretmen görev yapmaktadır. 705 öğretmen içerisinde basit tesadüfî örnekleme yoluyla evrenin yaklaşık %53'ünü temsil edecek şekilde 373 öğretmen örnekleme alınmıştır.

Araştırmanın evreni ve örnekleme giren öğretmenlerle ilgili sayısal bilgiler “Tablo 1”de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın evren ve örnekleme

Ereğli Merkez İlköğretim Okulları	Evren	Örneklem
Resmi İlköğretim Okulları	594	327
Özel İlköğretim Okulları	111	46
Genel Toplam	705	373

Veri Toplama Araçları

Öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ve iş doyumlarına yönelik verileri toplamak amacıyla iki farklı ölçme aracı kullanılmıştır. Bu araçlardan ilki öğretmenlerin öz-yeterlik algılarını belirlemeye yarayan, Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy (2001) tarafından geliştirilen “Teachers’ Sense of Efficacy Scale” (TSES-Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği)’nin uzun formudur. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır: öğrenci katılımında yeterlik (ÖK), öğretimsel stratejilerde yeterlik (ÖS), sınıf yönetiminde yeterlik (SY).

Öğretmen öz-yeterliğinin toplam puanı değerlendirilirken, her bir soruya verilen cevapların aritmetik ortalamasına bakılmaktadır. Ortalama 9’a ne kadar yakınsa, öğretmen yeterliğinin de o kadar yüksek olduğu anlamına gelir. Alt boyutların değerlendirilmesinde de, her bir alt boyutu içeren soruların ortalamalarının 9’a yakınlığına bakılır. Buna göre, öğretmenlerin öz-yeterlikleri ile ilgili maddelerin ortalama puanları değerlendirilirken Tablo 2’deki puan aralıkları kullanılmaktadır:

Tablo 2: Öğretmen öz-yeterlik anketinin puan aralıkları

1,00-2,59	2,60-4,19	4,20-5,79	5,80-7,39	7,40-9,00
Yetersiz	Çok az yeterli	Biraz yeterli	Oldukça yeterli	Çok yeterli

Öğretmen öz-yeterlik ölçeğinin (TSES) Türkçe’ye uyarlaması Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından yapılmıştır. Çapa ve arkadaşları (2005), ölçeği “Turkish Version of the Teachers’ Sense of Efficacy Scale” (TTSES)

şeklinde adlandırmıştır. Araştırmacılar, 628 adet Türk öğretmen adayı üzerinde yaptıkları çalışma sonunda, güvenilirlik değerlerini; toplam öz-yeterlik puanı için 0,93, öğrenci katılımında yeterlik için 0,82, öğretimsel stratejilerde yeterlik için 0,86, sınıf yönetiminde yeterlik için 0,84 bulmuştur. Bu anketin ilköğretim okullarında çalışan öğretmenler için uygunluğunu belirlemek üzere araştırmanın örneklem grubu ile benzer özellikler taşıyan toplam 60 öğretmen üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda güvenilirlik değerleri; toplam öz-yeterlik puanı için 0,91, öğrenci katılımında yeterlik için 0,84, öğretimsel stratejilerde yeterlik için 0,83, sınıf yönetiminde yeterlik için 0,80 bulunmuştur. Bu değerler doğrultusunda, “Turkish Version of the Teachers’ Sense of Efficacy Scale”in araştırmanın örneklem grubu üzerinde kullanılabilmesi için güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin iş doyumlarını belirlemek amacıyla Minnesota İş Doyum Ölçeği’nin kısa formu kullanılmıştır. Bu çalışmada kısa formunun seçilmesinin nedeni ise uygulama ve anlaşılmasının kolaylığıdır. Ölçek, öğrenci başarısı ve kişisel gelişim gibi iç faktörleri içerdiği gibi çalışma koşulları ve maaş gibi dış faktörleri de içermektedir (Papin, 2005:74). 20 sorudan oluşan formdaki sorular, genel iş doyumunu ölçtüğü gibi içsel iş doyumunu ve dışsal iş doyumunu olmak üzere iki alt boyutu da ölçmektedir.

Minnesota İş Doyum Ölçeği’nin genel doyum puanı değerlendirilirken, öncelikle her bir soruya verilen cevapların aritmetik ortalaması alınır. Ortalama 5’e ne kadar yakınsa, öğretmen iş doyumunu da o kadar yüksektir. Alt boyutların değerlendirilmesinde de, her bir alt boyutu içeren soruların ortalamalarının 5’e yakınlığına bakılır. Buna göre, öğretmenlerin iş doyumları ile ilgili maddelerin ortalama puanları değerlendirilirken Tablo 3’de yer alan puan aralıkları kullanılmaktadır:

Tablo 3: Minnesota iş doyum ölçeği puan aralıkları

1,00-1,79	1,80-2,59	2,60-3,39	3,40-4,19	4,20-5,00
Çok Doyumsuz	Doyumsuz	Orta	Doyumlu	Çok Duyumlu

Minnesota İş Doyum Ölçeği'nin kısa formu için birçok araştırma, dışsal, içsel ve toplam skor için birbirine tutarlı kabul edilebilir güvenilirlik göstermiştir. Anketin güvenilirlik düzeyi ölçülmüş ve Cronbach's Alpha değeri 0,91 olarak bulunmuştur (Kılıç, 2002:9). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Gümüşeli tarafından yapılmış, Y.T.Ü Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programına devam eden öğretmenlerden oluşan 43 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Bu uygulama ile elde edilen verilerin güvenilirlik analizi sonucunda alpha değeri 0,91 olarak bulunmuştur (Gümüşeli, 2001:28).

Ölçeği ilköğretim okulu öğretmenleri üzerinde kullanabilmek için örneklem grubu ile benzer özellikler taşıyan toplam 60 öğretmen üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda güvenilirlik değerleri; genel iş doyumunu içi 0,88, içsel iş doyumunu için 0,86 ve dışsal iş doyumunu için 0,82 bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Anket ile elde edilen veriler istatistik programına uygun olarak kodlanmış ve verilerin işlenmesi SPSS 13.0 istatistik programında yapılmıştır. Farklılıkların ortaya çıkarılmasında, parametrik (ilişkisiz örneklem t-testi) istatistik teknikleri kullanılmıştır. İlişkisiz örneklem t-testi uygulamasında “her iki gruptaki ölçümlerin dağılımına ait varyanslar eşittir” varsayımının geçerliği Levene Testi ile incelenmiş (Büyüköztürk, 2006:39), bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu görmek amacıyla da eta-kare (etki büyüklüğü) kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi ve yorumlarda $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ve iş doyumları arasındaki ilişki ve her birinin alt boyutları için korelasyon hesaplanmıştır. Korelasyon hesaplamaları yapılırken Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya ilişkin bulguların istatistiksel çözümlenmesi ve bunun sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Okul Türüne Göre Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algıları

Öğretmenlerin çalıştıkları okul türüne göre genel öz-yeterlik algısı ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4: Okul türüne göre öğretmenlerin öz-yeterlik algıları

ÖĞRENCİ KATILIMINDA YETERLİK	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	η^2	p
Resmi İlköğretim Okulu	327	6,54	0,96	371	-6,10	,09	,000
Özel İlköğretim Okulu	46	7,44	0,75				
ÖĞRETİMSEL STRATEJİLERDE YETERLİK	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	η^2	p
Resmi İlköğretim Okulu	327	7,05	0,90	371	-5,66	,08	,000
Özel İlköğretim Okulu	46	7,85	0,85				
SINIF YÖNETİMİNDE YETERLİK	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	η^2	p
Resmi İlköğretim Okulu	327	7,03	0,91	371	-4,64	,05	,000
Özel İlköğretim Okulu	46	7,69	0,73				
GENEL ÖZ-YETERLİK	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	η^2	p
Resmi İlköğretim Okulu	327	6,87	0,84	371	-6,04	,09	,000
Özel İlköğretim Okulu	46	7,66	0,70				

Ölçümlerin dağılımlarına ait varyansların eşitliğinin sağlandığı Levene testi ile tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ile ilgili olarak çalıştıkları okul türüne göre yapılan t testi sonucunda, tüm yeterlik alanlarında, $p < 0,05$ düzeyinde manidar bir farklılık olduğu görülmektedir. Okul türüne göre genel öz-yeterlik algısı ve alt boyutlarından elde edilen bulgular karşılaştırıldığında şu hususlar dikkati çekmektedir:

- Özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin genel öz-yeterlik puanları ($\bar{x}=7,66$) ile resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin ($\bar{x}=6,87$) puanları arasında, özel okulda çalışan öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık ($t(371)=6,04$; $p<0,05$) vardır. Özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler kendilerini “çok yeterli”, resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler “oldukça yeterli” olarak algılamaktadırlar.
- Özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin öğrenci katılımında yeterlik puanları ($\bar{x}=7,44$) ile resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin ($\bar{x}=6,54$) puanları arasında, özel okulda çalışan öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık ($t(371) = -6,10$; $p<0,05$) vardır. Bu alt boyutta, özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler kendilerini “çok yeterli”, resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler “oldukça yeterli” olarak algılamaktadırlar.
- Özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin öğretimsel stratejilerde yeterlik puanları (7,85) ile resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin (7,05) puanları arasında, özel okulda çalışan öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık ($t(371) = -5,66$; $p<0,05$) vardır. Bu alt boyutta da, özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler kendilerini “çok yeterli”, resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler “oldukça yeterli” olarak algılamaktadırlar.
- Özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin sınıf yönetiminde yeterlik puanları ($\bar{x}=7,69$) ile resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin ($\bar{x}=7,03$) puanları arasında, özel okulda çalışan öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık ($t(371)= -4,64$; $p<0,05$) vardır. Diğer alt boyutlara benzer şekilde, özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler kendilerini “çok yeterli”, resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler “oldukça yeterli” olarak algılamaktadırlar.

Okul türü değişkeninin genel öz-yeterlik algısı ve alt boyutlarının üzerindeki etki büyüklüğünü test etmek için hesaplanan eta kare (η^2) değerleri incelendiğinde, okul türü değişkeninin öğrenci katılımında yeterlik ($\eta^2=0,09$),

genel öz-yeterlik ($\eta^2=0,09$), öğretimsel stratejilerde yeterlik ($\eta^2=0,08$) algıları üzerinde orta düzeyde etkiye sahip olduğu ve sınıf yönetiminde yeterlik ($\eta^2=0,05$) algısı üzerinde ise düşük etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, okul türü değişkeninin en çok öğrenci katılımında yeterlik ve genel öz-yeterlik algılarını, en az ise öğretimsel stratejilerde yeterliği etkilediği söylenebilir.

Okul Türüne Göre Öğretmenlerin İş Doyumları

Öğretmenlerin çalıştıkları okul türüne göre genel, içsel ve dışsal iş doyumlarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5: Okul türüne göre öğretmenlerin iş doyumları

İÇSEL İŞ DOYUMU	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	η^2	p
Resmi İlköğretim Okulu	327	3,95	0,62	371	-2,21	,01	,027
Özel İlköğretim Okulu	46	4,18	0,72				
DIŞSAL İŞ DOYUMU	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	η^2	p
Resmi İlköğretim Okulu	327	3,33	0,79	371	-4,92	,06	,000
Özel İlköğretim Okulu	46	3,94	0,77				
GENEL İŞ DOYUMU	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	η^2	p
Resmi İlköğretim Okulu	327	3,71	0,60	371	-3,85	,04	,000
Özel İlköğretim Okulu	46	4,09	0,72				

Yapılan Levene testi sonucu, ölçümlerin dağılımlarına ait varyansların eşitliğinin sağlandığı görülmüştür. Öğretmenlerin iş doyumları ile ilgili olarak çalıştıkları okul türüne göre yapılan t testi sonucunda genel, içsel ve dışsal iş doyumlarında, $p<0,05$ düzeyinde manidar bir farklılık olduğu görülmektedir. Okul türüne göre iş doyumuna ilişkin bulgular karşılaştırıldığında şu hususlar dikkati çekmektedir:

- Özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin genel iş doyumları ($\bar{X}=4,09$) ile resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler ($\bar{X}=3,71$) arasında, özel

okulda çalışan öğretmenlerin lehine anlamlı farklılık ($t(371) = -3,85; p=0,00$) vardır. Her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin de “doyumlu” oldukları görülmektedir.

- Özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin içsel iş doyumları ($\bar{x}=4,18$) ile resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler ($\bar{x}=3,95$) arasında, özel okulda çalışan öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık ($t(371) = -2,21; p=0,02$) vardır. İçsel iş doyumunu açısından özel ve resmi okullardaki öğretmenlerin “doyumlu” oldukları görülmektedir.
- Özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin dışsal iş doyumları ($\bar{x}=3,94$) ile resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler ($\bar{x}=3,33$) arasında, özel okulda çalışan öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık ($t(371) = -4,92; p=0,00$) vardır. Dışsal iş doyumunda özel ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler “doyumlu” iken, resmi ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin “orta doyumlu” oldukları görülmektedir.

Okul türü değişkeninin genel iş doyumunu ve alt boyutlarının üzerindeki etki büyüklüğünü test etmek için hesaplanan eta kare (η^2) değerleri incelendiğinde, okul türü değişkeninin dışsal iş doyumunu ($\eta^2=0,06$), genel iş doyumunu ($\eta^2=0,04$) ve içsel iş doyumları ($\eta^2=0,01$) üzerinde orta etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, okul türü değişkeninin en fazla dışsal iş doyumunu en az ise içsel iş doyumunu üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Okul Türüne Göre Öz-yeterlik Algısı ve İş Doyumu Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Öğretmenlerin resmi ve özel ilköğretim okulunda çalışma durumuna göre öz-yeterlik algıları ve iş doyumları arasındaki ilişkiler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Resmi ilköğretim okulu öğretmenlerinin öğrenci katılımında yeterlik, öğretimsel stratejilerde yeterlik, sınıf yönetiminde yeterlik ve genel öz-yeterlik

algıları ile genel, içsel ve dışsal iş doyumları ile arasındaki ilişki Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Resmi ilköğretim okulu öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ile iş doyumları arasındaki ilişki

İŞ DOYUMU	ÖZ-YETERLİK ALGILARI			
	ÖĞRENCİ KATILIMI	ÖĞRETİMSEL STRATEJİLER	SINIF YÖNETİMİ	GENEL
İÇSEL	0,33*	0,33*	0,30*	0,30*
DIŞSAL	0,25*	0,22*	0,19*	0,19*
GENEL	0,32*	0,33*	0,30*	0,30*

* $p < 0,01$

Tablo 6 incelendiğinde, genel iş doyumunu ile genel öz-yeterlik algısı arasında orta düzeyde ($r=0,30$), pozitif ilişki olduğu ve tüm alt boyutlarda benzer bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir. Genel iş doyumunu bulgularına benzer şekilde içsel iş doyumunu ile genel öz-yeterlik ve alt boyutlarında orta düzeyde ve pozitif bir ilişki vardır. Dışsal iş doyumunu ile genel öz-yeterlik algısı arasında düşük düzeyde ($r=0,19$) ve pozitif bir ilişki görülmekte, alt boyutlarda da benzer bir sonuca ulaşılmaktadır.

Tablo 7: Özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ile iş doyumları arasındaki ilişki

İŞ DOYUMU	ÖZ-YETERLİK ALGILARI			
	ÖĞRENCİ KATILIMI	ÖĞRETİMSEL STRATEJİLER	SINIF YÖNETİMİ	GENEL
İÇSEL	-0,50	-0,14	0,75	-0,82
DIŞSAL	0,47	-0,25	0,66	0,19
GENEL	-0,24	-0,37	0,21	-0,75

İş doyumunu ile genel öz-yeterlik algısı ve alt boyutları arasındaki ilişkiler resmi ilköğretim okulu öğretmenlerinin bulguları ile benzeşmemektedir. Genel ve alt boyutlar arasındaki ilişkiler anlamlı çıkmamıştır.

BÖLÜM 4

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde alt problemlere ilişkin bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, öğretmenlerin öz-yeterlik algılarının çalıştıkları okul türüne göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Özel ilköğretim okullarında çalışan öğretmenler genel yeterlik ve yeterlik alt boyutlarında resmi ilköğretim okullarında çalışanlara göre daha yüksek puan almışlardır. Bunun nedenleri; özel okulda çalışan öğretmenlerin bir daha ki yıl aynı okulda çalışabilmelerinin idare, veli ve öğrenciler tarafından performanslarının değerlendirilmesine bağlı olması ve kendilerinin genel olarak ve öğretmenliğin bütün alanlarında yeterli hissetmeleri gerektiğine inanmaları olabilir. Kendilerini yeterli hissetmek isteyen öğretmenler mesleki gelişimleri için ellerinden geleni yaparlar.

Öğrenci katılımında ve sınıf yönetiminde yeterlik açısından değerlendirecek, özel okuldaki öğretmenlerin sınıflarında daha az öğrenciye sahip olmaları onlara öğrencilerle bire bir ilgilenme fırsatı verir ve her bir öğrencinin derse katılımına daha çok dikkat etmelerini sağlar. Ayrıca, öğrencilerin derse katılımını sağlamak ve sınıfı iyi yönetmek için gerekli olan öğrenciyi tanıma imkânlarına sahiptirler. Gerek okuldaki fazla ders saatleriyle gerekse okul dışındaki sosyal faaliyetlerle öğrenci ve velilerle birebir iletişim içindedirler. Veli ilgisi ve öğrenciler arasındaki rekabet duygusu da özel okullardaki öğretmenlerin öğrenci katılımındaki yeterlik algılarını artırabilir.

Özel okulda çalışan öğretmenler devlet okullarında çalışan öğretmenlere göre uygun öğretimsel stratejiler kullanmak için gerekli olan materyal çeşitliliğine sahiptirler. İdare, öğretmenlerinin gelişimini desteklemek için çeşitli seminerlere ve eğitimlere katılımını teşvik eder. Bütün bu imkânlar, özel okulda çalışan öğretmenlerin kendilerini yeterli hissetmelerine katkıda bulunuyor olabilir. Ayrıca

sonuçlara göre, okul türü değişkeninin en çok öğrenci katılımında yeterlik ve genel öz-yeterlik algılarını en az ise öğretimsel stratejilerde yeterlik algısını etkilediği söylenebilir.

Ayrıca, okul türü açısından öğretmenlerin iş doyumlarında anlamlı derecede farklılık saptanmıştır. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde gerek öğretmenlerin iş doyumları ile ilgili araştırmalarda (Minibaş, 1990; Varlık, 2000; Başalp, 2001; Taşdan ve Tiryaki, 2008) gerekse diğer sektörlerdeki çalışanların iş doyumları ile ilgili araştırmalarda (Kılıç, 2002; Basım ve Sığırı, 2005) özel sektörde çalışanların iş doyumlarının kamu sektöründe çalışanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedenleri olarak; özel okullarda her türlü imkânın devlet okullarına göre daha fazla olması, ücretlerin daha tatmin edici olması, eğitime ve kendini geliştirme faaliyetlerine daha çok yer verilmesi, çalışma şartlarının daha iyi olması ve sınıflardaki öğrenci sayısının daha az olması olabilir. Sonuçlara göre, okul türü değişkeninin en çok dışsal iş doyumunu en az ise içsel iş doyumunu etkilediği söylenebilir.

Özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin bulgularının resmi ilköğretim okulu öğretmenleri ile benzeşmediği ve anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı görülürken, resmi ilköğretim okulu öğretmenlerinin öz-yeterlik algısı ile iş doyumunu ve alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler tespit edildiği görülmüştür.

Daha önce de bahsedildiği gibi, yüksek yeterliğe sahip öğretmenler, öğretme için çok heveslidirler, kendilerini mesleklerine çok fazla adanlar ve meslekte uzun yıllar çalışmaları düşük yeterliğe sahip olanlara göre daha muhtemeldir (Tschannen-Moran vd., 1998:161). Ayrıca, yüksek yeterliğe sahip öğretmenler daha az devamsızlık yaparlar, mesleği bırakmaya daha az eğilimlidirler ve uzun süre mesleklerini sürdürürler. Başarısızlıklar öğretmenleri depresyona itmez, aksine öğretmenler zorluklara yenilenen çabalarıyla karşılık verirler (Ross ve Bruce, 2005:5). Dolayısıyla, bu özelliklere sahip öğretmenlerin iş doyumlarının da yüksek olması çok doğaldır.

Bunun aksine, düşük yeterlik öğretmenlerin faaliyetlerini, çabalarını ve dirençlerini etkilemektedir. Düşük yeterliğe sahip öğretmenler, yeteneklerini aştığına inandıkları faaliyetleri planlamaktan kaçınabilirler. Öğrenmede zorluk çeken öğrencilerle uğraşmaz, materyal bulmada çok az çaba harcar, öğrencilerin daha iyi anlamasını sağlayacak yollar aramazlar (Schunk, 1991:224). Düşük yeterliğe sahip öğretmenlerin bu özelliklerine bağlı olarak, iş doyumlarının da düşük olması muhtemeldir.

Öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ile iş doyumları arasında belirlenen bu düşük düzeydeki olumlu ilişki, öğretmenlerin mesleki yeterlikleri ile iş doyumları (Ma ve MacMillan, 1999; Sevim ve Hamamcı, 1999; Hamamcı vd., 2005) ve öğretmen öz-yeterliği ile öğretmenliğe bağlılık (Coladarci, 1992) arasındaki ilişkiyi sınavan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Fakat araştırmanın bulguları, öğretmenlerin mesleki doyum düzeyleri ile mesleki yeterlikleri arasında olumsuz yönde bir ilişki bulan Ültanır (2002)'ın araştırmasıyla çelişmektedir.

KAYNAKÇA

Basım, N., Sığırı, Ü. (2005). İş görenlerin iş doyumunu ile örgütsel bağlılık düzeylerinin analizi: kamu ve özel sektörde karşılaştırmalı bir araştırma. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 131-154.

Başalp, N. (2001). İlkokul öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin karşılaştırılması. Sakarya: Sakarya Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Başaran, İ. E. (2000). *Örgütsel davranış: insanın üretim gücü*. Ankara: Feryal Matbaası.

Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi elkitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Campbell, J. (1996). A comparison of teacher efficacy for pre and in-service teachers in Scotland and America. *Education*, 117(1), 2–11.

Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Borgogni, L., Steca, P (2003). Efficacy beliefs as determinants of teachers' job satisfaction. *Journal of Educational Psychology*, 95(4), 821-832.

Celep, C. (2002). The correlation of the factors: the prospective teachers' sense of efficacy and beliefs, and attitudes about student control. *National Forum*, 1-10.

Coladarci, T. (1992). Teachers' sense of efficacy and commitment to teaching. *Journal of Experimental Education*, 60(4), 323-337.

Collins, K.M. T., James, T.L., Minor, L. C., Onwuegbuzie, A.J., Witcher, L.A., Witcher, A.E. (2002). Relationship between teacher efficacy and beliefs about education among preservice teachers. *Paper Presented at the Annual meeting of the Mid-South Educational Research Association*, Chattanooga, TN, November 6, 2002, http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage01/0000019b/80/1a/eb/a7.pdf, (Erişim tarihi.09.09.2007).

Çapa, Y., Cakirođlu,J., Sarıkaya,H. (2005). Development and validation of Turkish version of teachers' sense of efficacy scale. *Eğitim ve Bilim (Education and Science)*. <http://www.coe.ohio-state.edu/ahoy/TTSES.pdf> (Erişim tarihi. 09.09.2007).

Çimen, S. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik yaşantıları ve yeterlik algıları. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Daughetry, S. G. (2005). Teacher efficacy and its relation to teachers' behaviors in the classroom. University of Houston (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Goddard, R.D., Goddard, Y.L. (2001). A multilevel analysis of the relationship between teacher and collective efficacy urban schools. *Teaching and Teacher Education*, 17, 807–818.

Gümüşeli, A.İ. (2001). İlköğretim okulu müdürlerinin çatışma yönetimi stilleri ile öğretmenlerin iş doyumunu arasındaki ilişki. İstanbul:YTÜ Fen Edebiyat Fakültesi.

Hamamcı, Z., Göktepe, E. O., İnanç, N. (2005). Ankara ilinde çalışan okul psikolojik danışmanlarının mesleki gelişim ve doyum düzeyleri arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(24), 27-41.

Henson, R.K. (2001). Teacher self-efficacy: substantive implications and measurement dilemmas. *Paper presented at Annual Meeting of the Educational Research Exchange*, Texas A & M University, College Station, <http://www.des.emory.edu/mfp/EREkeynote.PDF>, (Erişim Tarihi:01.11.2007).

Kılıç, B. (2002). Özel ve devlet üniversitelerinde çalışan araştırma görevlilerinin iş doyum düzeylerinin karşılaştırılması. İstanbul: Y.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Ma, X., Macmillan, R.B. (1999). Influences of workplace conditions on teachers' job satisfaction. *Journal of Educational Research*, 93(1), 39-50.

Minibaş, J. (1990). Özel ve devlet ilkokullarında görev yapan öğretmenlerin iş tatmini düzeyi ve bu düzeyin frustrasyon karşısında gösterilen tepki tipi ve agresyon yönü ile ilişkisi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Neuman, K.L. (1997). Teacher satisfaction. Cleveland State University (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Özçalı, S. (2007). Possible effects of in-service education on EFL teachers' professional development in terms of teacher efficacy and reflective thinking. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Papin, L.M. (2005). Teacher retention and satisfaction among inner-city educators. Arizona State University (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Ross, J. A., Bruce, C. (2005). Teacher self-assessment: a mechanism for facilitating professional growth. *Paper Presented at AERA; Montreal, April 2005*, <http://www.oise.utoronto.ca/field-centres/ross/Ross-Bruce%20AERA%2005.pdf>, (Erişim Tarihi:01.11.2007).

Schunk, D. H. (1991). Self efficacy and academic motivation. *Educational Psychologist*, 26, 207–231.

Sevim, S. A., Hamamcı, Z. (1999). Psikolojik danışmanların mesleki doyumları ile mesleki yeterlilikleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(12), 39–46.

Şahin, İ. (1999). İlköğretim okullarında görevli öğretmenlerin iş doyum düzeyleri, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Taşdan, M., Tiryaki, E. (2008). Özel ve devlet ilköğretim okulu öğretmenlerinin iş doyumunu düzeylerinin karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 54-70.

Tournaki, N., Podell, D.M. (2005). The impact of student characteristics and teacher efficacy on teachers' predictions of student success. *Teaching and Teacher Education*, 21(3), 299–314.

Tschannen-Moran, M., Woolfolk Hoy A., Hoy, W. K (1998). Teacher efficacy: its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68(2), 202–248, <http://www.des.emory.edu/mfp/RERTeacherEfficacy1998.pdf>, (Erişim Tarihi:01.11.2007).

Tschannen-Moran, M., Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: capturing an elusive concept. *Teaching and Teacher Education*, 17, 785–805.

Ültanır, E.(2002). Öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin incelenmesi: mesleki doyum ile mesleki yeterlilik arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 4, 160-174.

Varlık, T. (2000). Devlet ve özel ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin iş doyumunu. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).